

GIẤY BẠC CỤ HỒ IN TẠI CHI NÊ (HÒA BÌNH) NHÀ MÁY IN TIỀN CỦA NƯỚC VIỆT NAM DÂN CHỦ CỘNG HÒA

Nguyễn Thị Huyền*

Thị trấn Chi Nê, huyện Lạc Thủy nằm về phía đông nam tỉnh Hòa Bình, là cửa ngõ ra vào giữa vùng đồng bằng Bắc Bộ với miền núi Tây Bắc.

Gần nửa đầu thế kỷ 20, đồn điền cà phê có diện tích 12.000 ha này thuộc sở hữu của một dòng họ ở Pháp trong lĩnh vực kinh doanh đồn điền ở Đông Dương, chủ cháu nhà Borel. Vị trí của đồn điền nay thuộc thị trấn Chi Nê, huyện Lạc Thủy, tỉnh Hòa Bình.

Vào năm 1943, gia đình nhà tư sản yêu nước Đỗ Đình Thiện mua lại đồn điền này với giá một triệu đồng Đông Dương (tương đương khoảng 2.000 lạng vàng), chủ yếu trồng cà phê. Từ tháng 03/1946 đến tháng 04/1947, đồn điền Chi Nê trở thành nơi in tiền là vũ khí sắc bén trên mặt trận tài chính của chính quyền cách mạng Việt Nam. Số lượng công nhân của nhà máy in tiền cuối năm 1946 lên đến hơn 100 người. Ban Giám đốc nhà in ở ngay trong đồn điền, đồng thời đây còn là nơi hoạt động an toàn cho nhiều cán bộ Đảng như Nguyễn Tạo, Văn Tiến Dũng, Lê Văn Hiến.

Trong những ngày tháng lịch sử này nhân dân và cán bộ công nhân nhà máy đã vinh dự được đón Bác Hồ vào tối 19/02/1947, trên đường đi Thanh Hóa công tác, Bác đã nghỉ lại ở đồn điền Chi Nê và thăm chỗ ở của một số công nhân. Trong chuyến thăm nhà máy, Bác Hồ đã dặn dò cán bộ công nhân “Hiện nay, kẻ thù của chúng ta đang tìm các cơ sở kháng chiến như nhà máy này để đánh phá. Các chú phải giữ gìn bí mật”. Không ngoài dự đoán của Bác, vào ngày 22/02/1947, thực dân Pháp đã thả 8 quả bom xuống đồn điền Chi Nê, cơ quan ấn loát bị trúng bom, kho cà phê và kho vật liệu bị cháy, thiệt hại khá lớn... Nhật ký Bộ trưởng Lê Văn Hiến đã viết “Trong cuộc kháng chiến này, sự hy sinh của gia đình Đỗ Đình Thiện đối với quốc gia rất lớn, một sự nghiệp to tiêu tan không mấy chốc” (Lê Văn Hiến 2003). Sau khi nhà máy in tiền bị bắn phá, Bộ trưởng Lê Văn Hiến đã quyết định chuyển nhà máy lên Chiêm Hóa (Tuyên Quang) để tiếp tục in tiền phục vụ cuộc kháng chiến và kiến quốc...

---

* ThS. Phó Trưởng phòng Nghiên cứu - Lưu trữ, Bảo tàng Lịch sử Quốc gia

Những đồng tiền của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa có mệnh giá cao *giấy bạc 100 đồng* (tờ bạc con trâu xanh) đã ra đời tại Chi Nê có thể đáp ứng chi tiêu cho nước nhà những ngày đầu kháng chiến kiến quốc.

Giấy bạc (100 đồng) thuộc bộ tiền tài chính đầu tiên được in tại (Chi Nê) vào tháng 3 năm 1946 với tên gọi *Con trâu xanh* là đồng tiền đầu tiên có chữ ký của Bộ trưởng Bộ Tài chính Lê Văn Hiến, với chủ đề *diệt giặc đói*.

Mặt trước: Hoạ sĩ Nguyễn Huyến thể hiện hình ảnh Bác Hồ lung linh, hiền hòa bên cạnh những bông lúa và người nông dân làm khùng nền mờ phía sau đang chăm chỉ làm việc, thể hiện niềm khao khát cuộc sống tự do, ấm no, hạnh phúc. Khung bo hoạ sĩ Lương Văn Tuất trang trí cặp đôi những con giao long và hoa văn hình rồng truyền thống.

Mặt trước giấy bạc 100 VND

Mặt sau: Hoạ sĩ Nguyễn Huyến thể hiện hình chủ đạo là hình ảnh con trâu béo mập (con trâu là đầu cơ nghiệp của nhà nông), bên phải hình ảnh cây ngô đang ra bắp và những người nông dân đang ra sức khai hoang vỡ đất tăng gia sản xuất để chống lại một trong ba thứ giặc lúc bấy giờ là giặc đói.

Mặt sau giấy bạc 100 VND

Để có được những mẫu tiền mang hình ảnh sinh động, thực tiễn, thể hiện đường lối của Đảng, của Chính phủ phù hợp với tình hình phát triển của cách mạng và kháng chiến các hoạ sĩ đã phải làm việc miệt mài quên cả trưa tối, khi thì xuống công trường, xưởng máy, về nông thôn để có được những hình ảnh sinh động nhất đưa vào mẫu vẽ.

Nguyễn Huyến là một hoạ sĩ chuyên vẽ người và phong cảnh, nên nguồn cảm hứng được thể hiện trên mẫu tiền này thật dào dạt, mẫu tiền này ông thể hiện như là một bức tranh nghệ thuật. Giới hoạ sĩ vẽ tiền Việt Nam đánh giá đồng tiền này hơi nặng về hội hoạ. Nhìn mẫu tiền chúng ta có cảm nhận như đang ngắm nhìn một bức hoạ đồng quê. Con trâu là con vật quen thuộc đã được ông nhiều lần thể hiện trên những bức tranh quê. Nhưng vẽ trên tiền ông không thể phóng tác như trên tranh. Nhận nhiệm

vụ vẽ tiền Việt Nam Dân chủ Cộng hòa vào cuối năm 1945 ông đã về làng Láng (ngoại thành Hà Nội), ra đồng quan sát một con trâu ở tư thế đang gặm cỏ, ông vuốt ve nó, quan sát một cách tổng thể, rồi ông ký hoạ tỉ mỉ từng cái xoáy lông trâu. Nếu dùng kính lúp soi nên mẫu tiền này, chúng ta có thể cảm nhận được cái xoáy của nó, như đang ngấm con trâu thật.

Người ta có thể quên đi tờ bạc mệnh giá 100 VNĐ mà đọng lại ấn tượng của một bức tranh hoành tráng về toàn bộ cuộc sống kháng chiến, về những con người kháng chiến trên đó. Bộ trưởng Tài chính Lê Văn Hiến viết: “*Chúng tôi nghĩ đơn giản, đây là đồng tiền của một nhà nước nhân dân phải thể hiện được tính chất nhân dân bình dị, vẻ đẹp của thiên nhiên, của con người Việt Nam. Các hoạ sĩ vẽ bạc Việt Nam có tâm hồn kháng chiến. Các anh vẽ giấy bạc mà như vẽ tranh. Đó cũng là lý do làm cho đồng bạc Việt Nam đẹp*” (Lê Văn Hiến 2003).

Đồng tiền Việt Nam Dân chủ Cộng hòa hay còn được gọi với cái tên trù mền *Giấy bạc cụ Hồ* không chỉ có chức năng lưu thông hàng hoá mà những hình ảnh được in trên tiền Việt Nam Dân chủ Cộng hòa đã phần nào động viên tinh thần kháng chiến, kiến quốc là công cụ để nhân dân đấu tranh với địch trên mặt trận tiền tệ.

Đồng tiền *Con trâu xanh* được in đầu năm 1946 tại Chi Nê, Hòa Bình là biểu tượng của ý chí đoàn kết vượt lên mọi gian khổ của tập thể cán bộ nhà máy in tiền những năm đầu thành lập, sự lựa chọn sáng suốt, quyết đoán của Bộ trưởng Tài chính Lê Văn Hiến và những cống hiến đóng góp hằng tâm hằng sản vô bờ bến của các doanh nhân như gia đình ông Trịnh Văn Bô, Đỗ Đình Thiện, Ngô Tử Hạ,... Đã đóng góp không nhỏ cho nền tài chính nước nhà những năm đầu thành lập, đã đáp ứng kịp thời ngân sách cho công cuộc kháng chiến kiến quốc.

Với những ý nghĩa đóng góp to lớn của khu di tích này, năm 2007, địa điểm nhà máy in tiền tại đồn điền Chi Nê trong những năm 1946 -1947 đã được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch xếp hạng Di tích Lịch sử Quốc gia. Nơi đây trở thành một điểm đến phối hợp với các địa điểm du lịch trong vùng như: thắng cảnh chùa Tiên, Vườn Quốc gia Cúc Phương, Cố đô Hoa Lư, thắng cảnh chùa Hương, suối khoáng Kim Bôi và chùa Hang, Yên Thủy. Không chỉ có ý nghĩa lớn về mặt lịch sử, Khu di tích nhà máy in tiền đầu tiên tại Lạc Thủy còn là điểm đến hấp dẫn với khách tham quan.

=====

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Lê Văn Hiến 2003. *Nhật ký của một Bộ trưởng*. Nxb. Đà Nẵng.

**CỤ HỒ BANKNOTES ISSUED BY CHI NÊ (HÒA BÌNH) - THE FIRST
CURRENCY PRINTING SHOP
OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF VIETNAM**

Nguyễn Thị Huyền

The main purpose of this paper is to introduce the 100 VNĐ banknotes issued by the currency printing shop in Chi Nê, where was first a coffee plantation of the French and, after the success of the August Revolution in 1945, owned by the government of the Democratic Republic of Vietnam. Thanks to its key position, Chi Nê was selected as a place for currency issue. In spite of the destruction of bomb of the French, several banknotes were printed and issued there, reinforcing partly the power of the Vietnamese revolutionary government in financial field. The author is deeply impressed by and stresses the painting features of figure of Uncle Hồ, and of the working scene of farmers. All were painted in detail and finely on the banknotes. The author thinks that the banknotes with the figures of Uncle Hồ on the face and of blue buffalo on the back are symbol of solidarity and remarkable attempts of Vietnamese people in the extremely difficult period.